

ДРІМЦОВ СЕРГІЙ ПРОКОПОВИЧ



Дрімцов Сергій Прокопович [Дремцов, псевдонім Дрімченко; 15, за ін. даними 19.05.1867, Харків — 18.08.1937, Харків] — видатний український композитор, хоровий диригент, фольклорист, педагог, перекладач, громадський діяч. У 1909–1912 рр. входив до складу [української комісії Харківської громадської бібліотеки](#) (нині Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, ХДНБ), секретар комісії у 1911–1912 рр. Завідувач музичного відділу ХДНБ (1934–1937). Ректор Харківського музично-драматичного інституту (нині Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського, ХНУМ) у 1925–1934 рр., заслужений артист державних театрів УСРР (1928), член Спілки композиторів України, Всеукраїнського товариства драматургів і композиторів.

Сергій Прокопович Дрімцов народився у Харкові. Здобув гімназіальну та музичну освіту. Навчався у Харківському реальному училищі на хімічному відділенні, але був відрахований з 6 класу за організацію українських бібліотек для селян.

Музиці навчався протягом усього життя. З дитинства самотужки опановував майстерність гри на фортепіано, скрипці, гітарі, віолончелі, сольного співу. Уже в дорослому віці прослухав теорію музики на курсах Харківського музичного товариства, брав уроки з музично-теоретичних дисциплін у М. Лисенка.

1887 року за зв'язок з харківською молодіжною народовольською організацією був висланий до В'ятської губернії. Дорогою з групою в'язнів намагався втекти, за що отримав додатковий строк (1897–1903).

Через рік отримав дозвіл вчитися і вступив (1888) до агрономічного відділення Красноуфимського (Пермська губернія, нині Свердловська область, Росія) технікуму, закінчивши яке, оселився у В'ятці (нині Кіров, Росія). Тут Сергій Дрімцов зайнявся журналістською діяльністю: був секретарем редакції «В'ятської газети», написав низку праць з питань агрономії.

Перебуваючи на засланні майже вісімнадцять років, мав широке коло захоплень, його життя було насичено важливими для становлення особистості композитора подіями. Підтримував культурні зв'язки з Україною та популяризував українську культуру; активно листувався з Іваном Франком, Миколою Лисенком, Михайлом Старицьким, Павлом Грабовським; збирав зразки фольклору й організовував хорові гуртки, за його ініціативи було засновано В'ятське музичне товариство. Був автором підручників з агрономії, статей з питань музичної освіти, рецензій, відгуків, статей з історії музики, біографій композиторів. Переклав російською мовою і видав у В'ятці віршовані твори Тараса Шевченка («Думи мої, думи мої...», «Гайдамаки») з фрагментами музики Миколи Лисенка (1902–1903). За споминами журналіста С. Наумова, який проживав на той час у В'ятці, Дрімцов мріяв, щоб пісні з «Кобзаря» звучали по всій Росії.

Листування з Миколою Лисенком тривало десять років (1900–1910). Приводом послугувало звернення композитора за порадами щодо видання у В'ятці «Кобзаря». Рукопис перекладу Дрімцов надіслав до Києва на рецензування М. Лисенку, який дав багато порад щодо редагування тексту та посилань на історичні джерела до вступної статті до поеми «Гайдамаки». Спілкування композиторів через листи тривало до повернення С. Дрімцова в Харків і значною мірою вплинуло на бажання Дрімцова займатися подальшою музичною освітою та українським фольклором.

З 1903 року, після закінчення строку заслання, жив в Україні. Деякий час мешкав на Сумщині, працював агрономом.

У 1903–1906 роках вів активну просвітницьку діяльність, заснував українськомовні гуртки з ліквідації неписьменності, поширював українську літературу.

У 1907 році оселився в Харкові. За спогадами доньки, відразу після повернення Дрімцов мешкав у місті напівлегально, але водночас відвідував у Києві М. Лисенка, переймав досвід музично-громадської діяльності, активно долучався до культурного та громадського життя Харкова, а також продовжив журналістську діяльність.

У 1907–1910 роках був завідувачем відділу позашкільної освіти Харківського повітового земства, працював агрономом і садівником, організовував хоріві та музичні гуртки в робочих клубах. Брав участь у створенні літературно-наукового товариства ім. Квітки-Основ'яненка, до складу якого входили корифеї української сцени: М. Заньковецька, М. Кропивницький, М. Старицький та ін. Був членом та скарбником товариства.

Протягом 1909–1912 рр. С. П. Дрімцов працював у складі [української комісії Харківської громадської бібліотеки](#) (1906–1918), яка формувала пріоритети функціонування українського відділу. Виконував обов'язки секретаря цього авторитетного органу (1911–1912) та всіляко сприяв формуванню спеціалізованого фонду української літератури та підрозділу, який на той час був єдиним у країні.

У 1909–1913 роках продовжував займатися журналістською діяльністю, фактично був редактором журналу «Хлібороб» Харківського товариства сільського господарства. Працював інструктором музичного комітету підвідділу мистецтв Харківського осередку Губнаросвіти, завідував музичним відділом Губполітпросвіти.

Вагомим є внесок С. Дрімцова у збереження та популяризацію народної пісенної творчості. Він збирав, записував і перекладав старовинні народні пісні, часто подорожував Україною. Ним впорядковано збірку

українських народних пісень для початкових шкіл (1909), у коментарях до якої використано надбання наукових праць відомих етнографів. Нотна частина збірки побудована на піснях та матеріалах музичних збірок М. Лисенка, Л. Косач, К. Стеценка, Ф. Колеси.

Особливу зацікавленість Сергій Дрімцов виявляв до мистецтва кобзарів: брав активну участь у створенні класу бандури, фінансував кобзарські курси в Лисенківській школі (від 1913 — Музично-драматична школа ім. М. Лисенка, м. Київ). 1909 року видав «Думи і пісні кобзаря І. Кучугури-Кучеренка. Запис і художня обробка супроводу із історичними поясненнями та портретом І. Кучеренка». Саме з цим відомим кобзарем харківської школи товаришував Дрімцов. Сліпий бандурист часто гостював у нього, вони разом працювали над реконструкцією бандури. Пізніше Дрімцов присвятив йому оперу «Іван Морозенко» за кобзарськими мотивами.

У газеті «Южний край» від 13 вересня 1908 року йдеться про те, що експертна комісія на виставці ремісничих ремесел та сільського господарства визнала та нагородила дипломом на малу золоту медаль вдосконалену кобзу (бандуру), представлену С. П. Дрімченко. Таку саму нагороду отримав майстер А. Л. Сологуб, який зробив інструмент відповідно до малюнків та інструкцій Дрімцова.

1912 року на міжнародному конкурсі музичних інструментів, що проходив у Парижі, бандура Сергія Дрімцова отримала гран-прі.

Багато зробив для розвитку хорової справи на Харківщині: засновник і перший диригент Українського державного хору (1919), перших робітничих хорів (диригент хорової капели Губполітосвіти та робітничої хорової капели Художнього цеху, завідувач студії Робітничо-селянського театру, диригент оркестру та завідувач музичної частини Побутового театру).

Сергій Прокопович Дрімцов обстоював ідею відродження Української православної церкви, був присутній на I Всеукраїнському православному соборі УАПЦ (1921).

Один із організаторів Харківського відділення Музичного товариства імені М. Леонтовича (1922), з яким співпрацювали молоді композитори, виконавці, музичні колективи, студенти фахових навчальних закладів.

У 1920-ті роки Дрімцов був активним учасником організації різноманітних музичних інституцій, зробив важливий внесок у розвиток музичної освіти в Україні, працював педагогом і керував низкою навчальних закладів: викладав у Центральній музичній школі Харкова (1920), був заступником ректора Народної консерваторії та викладачем хорового співу, фортепіано, теорії музики, гармонії та диригентом оркестру (1922–1925).

Особливу сторінку в біографії композитора займає Харківський музично-драматичний інститут. Він був одним із його засновників (1923), викладав фольклор, народний спів та народні інструменти, теорію музики на педагогічному факультеті. Ректор інституту в 1925–1934 рр., пізніше був членом правління закладу, доцентом, професором, завідувачем музичних класів при ньому.

За часи ректорства заснував кафедру народних інструментів (1926), яка стала першою профільною кафедрою серед вишів країни. Були відкриті класи домри, балалайки і бандури. Саме Дрімцов запросив до інституту театрального і громадсько-політичного діяча, засновника та викладача класу бандури, композитора, мистецтвознавця, етнографа, письменника та історика Гната Хоткевича.

1926 року очолив реорганізовану Дослідно-показову музичну школу (нині Дитяча музична школа №1 ім. Людвіга ван Бетховена). Став одним із фундаторів Харківської філармонії (1928), членом Вищого музичного комітету НКО, Всеукраїнського товариства драматургів і композиторів.

1928 року з нагоди 35-річчя музичної діяльності отримав звання заслуженого артиста державних театрів УСРР.

На початку 1930-х років був організатором, завідувачем навчальної частини Робітничої консерваторії, помічником ректора, викладачем хорового співу та обов'язкового фортепіано тощо.

У 1934 році під впливом політичних змін залишив Харківський музично-драматичний інститут. В останні роки життя працював у ХДНБ (1934–1937), де створив музичний відділ та став його першим завідувачем. Для формування та поповнення фонду нового відділу ним було проведено велику роботу з систематизації та студіювання нотного фонду, створено передумови його наукового розвитку. Його визнають фундатором нотних каталогів у бібліотеці (алфавітного та систематичного).

Долею бібліотеки Сергій Прокопович опікувався багато років. У великій читальній залі книгозбірні ним неодноразово організовувалися благодійні музичні концерти та вечори, збір від яких передавався на придбання нот та спеціальної літератури, про що він зазначив у автобіографії.

Життя С. П. Дрімцова обірвалося 18 серпня 1937 року. Після прощання в будівлі бібліотеки був похований на 1-му міському кладовищі, але пізніше прах було перенесено на меморіал 13-го кладовища.

Сергій Прокопович Дрімцов залишив різнобічну спадщину як дослідник-фольклорист, композитор, літератор, просвітник, пропагандист української культури.

Також був одним із основоположників української професійної музичної культури, творчість якого пронизана національним колоритом та використанням елементів народної музики. Він належить до когорти перших українських композиторів, які створили великі симфонічні твори, є автором понад 100 музичних творів різних жанрів, зокрема опери «Катерина», балету «Мавка», симфонії «Україна», кантати «Тарас Шевченко», численних хорових творів, пісень, романсів, творів для фортепіано, скрипки, бандури. Поклав на музику 20 віршів з «Кобзаря» («Садок вишневий коло хати», «За

сонцем хмаронька пливе», «Тече вода з-під явору»); створив музичні ілюстрації до творів «Сотник», «Музикант», «Тополя» («Плавай, плавай, лебедонько») для мішаного хору.

Сергій Дрімцов написав музично-педагогічні праці та музикознавчі дослідження «О музыке народной», «Елементи народної музики в музиці М. Лисенка», «О художественном образе в музыке, підручник з теорії музики тощо.

На його честь у Харкові названо одну з вулиць в Індустріальному районі та музичну школу, створено музей, де зберігаються його рукописи, листи, фотографії, особисті речі.

У фондах ХДНБ зберігаються деякі його музичні твори та переклади.

Джерела

1. Гедзь О. П. Велич обдарування Сергія Дрімцова перед викликами часу // 100 років української культури в Екзилі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 9–10 грудня 2021 р. Київ, 2021. 214 с.
2. Гедзь О. П. Творчість Сергія Дрімцова в архівних документах // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр. Вип. 31. Київ, 2017. С. 152–159.
3. Гедзь О. П. Романтичні традиції у творчості Сергія Дрімцова // Трансформаційні процеси в мистецькій освіті та культурі України ХХІ століття : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-творч. конф., 25–26 квіт. 2017 р. Київ, 2017. С. 59–61.
4. Дрімцов (Дремцов) Сергій Прокопович // Муха А. Композитори України та української діаспори : довідник. Київ, 2004. С. 97.
5. Дрімцов Сергій // Енциклопедія Українознавства. Київ, 1994. Т. 2. С. 595.
6. Кононова О. В. Дрімцов Сергій Прокопович // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І.

Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ, 2008.URL:
<https://esu.com.ua/article-21760>

7. Смоляга Н. В. Сергій Прокопович Дрімцов // Музична Харківщина : зб. наук. пр. Харків. ін-ту мистецтв ім. І. П. Котляревського. Харків, 1992. С. 112–113.

8. Ткаченко Ю. Сергій Дрімцов (Дрімченко) // Музика — масам. 1928. № 3/4. С. 42–43.

9. Дрімцов Сергій Прокопович // Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського. 1917–2017 : мала енциклопедія : у 2 т. Харків, 2017. Т. 1. Музичне мистецтво. С. 226–228.

10. Дмитрієва О. М. «Представительство лиц, наиболее близких к украинской книге». Письменники, видавці, працівники книгарень і бібліотек у складі української комісії Харківської громадської бібліотеки (1906–1918 рр.) // Бібл. форум: історія, теорія і практика. 2021. № 3. С. 41–46.

Дмитриченко Інна Володимирівна

Статтю створено 01.07. 2024